

Надія Матяш,
*к.пед.н., провідний науковий співробітник
Інституту педагогіки НАПН України*

ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧНІВ: ЇЇ ЗМІСТ І МОЖЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ

У Законі України про «Освіту» (2017 р.) серед ключових компетентностей зазначено «екологічну компетентність як показник якості екологічної освіти та екологічної безпеки у системі принципів і стратегій сталого розвитку» [4]. Але в документі «Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» серед різних реформ і програм нічого не написано про екологічну безпеку [7].

Одним з показників якості життя людей у розвинених країнах є екологічна безпека. Представники різних держав узасобах масової інформації зазначають, що екологічна безпека – це національна безпека. В Україні також це розуміють. Навіть існує окреме Міністерство екології і охорони природних ресурсів України, до основних завдань якого віднесено: забезпечення формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, екологічної та в межах повноважень, передбачених законом, біологічної і генетичної безпеки; геологічного вивчення та раціонального використання надр тощо [6]. Верховною Радою України прийнято безліч законодавчих документів про охорону навколишнього середовища. Разом з тим питання екологічної безпеки настільки загострене, що потрібне негайно переходити від гучних декларацій до реальних практичних дій. Серед тривожних сигналів є становище в лісовому господарстві, землеробстві тощо. Якщо поглянути на карту лісового господарства України, на якій позначено знищення лісів, то можна побачити, щов різних регіонах Українице відбувається різними способами: вирубка лісів (майже всі регіони), видобуток бурштину (Житомирська, Рівненська, Волинська області) [3], будівництво тощо. Негативні наслідки такого ве-

дення лісового господарства тягнуть за собою знищення екосистем, а їх знищення уже проявляється на якості життя і здоров'я людей.

Інший приклад негативного впливу на екосистему - це неорганізоване використання земельних ресурсів. За яких часів людина на великих територіях висаджувала лише соняшник? Поля ж України засіяні соняшником. Біологам, географам і екологам не потрібно пояснювати, якими будуть наслідки такого землеробства.

Є великі сподівання, зокрема, на загальну середню освіту, яка підготує компетентну особистість, в тому числі й в питаннях екологічної безпеки держави.

Можливості формування екологічної компетентності учнів закладаються в навчальних програмах з біології [1, 2]. У цих освітніх документах відображено зміст екологічної компетентності, який базується на екологічних знаннях, екологічних уміннях і позитивному ціннісному ставленні до природи.

Основою екологічних знань є оволодіння поняттями «екологія», «екологічна безпека» і «сталий розвиток», знаннями про закономірності функціонування екосистем, їх розвиток і взаємодію; розуміння природничої картини світу та цінності таких категорій як природа, життя.

Екологічні уміння базуються на застосуванні знань з біології та екології у повсякденному житті; ефективній колективній співпраці над реалізацією екологічних проектів, тематика яких спрямована на розв'язування проблем довкілля; просвітницькій роботі із залученням місцевої громади та ширшої спільноти.

Ціннісне ставлення до навколишнього середовища як до потенційного джерела здоров'я, добробуту та безпеки людини і спільноти; відповідальність за ощадне використання природних ресурсів, екологічний стан у місцевій громаді, в Україні та світі; оцінювання ролі екологічних знань для сталого (збалансованого) розвитку людства, науки та технологій; готовність до вирішення проблем, пов'язаних зі станом довкілля.

З метою формування окремих ключових компетентностей у 2016 р. МОН України в навчальні програми з біології було запропоновано уведення наскрізних змістових ліній, серед яких й «Екологічна безпека і сталий розвиток» [5].

Проте, важливою є методика навчання біології, яка залежить від учителя, його професійної підготовки. Учитель у методику може включати різні форми, методи й засоби навчання із безпосереднім залученням учнів. Це можуть бути екологічні проекти, в яких розрахункові завдання, наприклад, розрахунок наслідків вирубки лісів; участь в соціальних акціях природоохоронного спрямування тощо.

Список використаних джерел:

1. Біологія 6-9. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. [Електронний ресурс]. 2017. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>.
2. Біологія і екологія. Рівень стандарту [Електронний ресурс]. 2017. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/.../programy.../biologiya-i-ekologiya-10-11-kl-riven-standartu-ob...>
3. Бурштинова лихоманка» загрожує Україні екологічною катастрофою. [Електронний ресурс]. 2016. <https://www.dw.com/uk/%D0%B1%D1%83%D1%80%D1%88%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0-...a-19077234>.
4. Закон України «Про освіту» (2017 р.). [Електронний ресурс]. [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD_...D1%83%C2%BB_\(2017\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD_...D1%83%C2%BB_(2017))
5. Матяш Н. Реалізація наскрізної змістової лінії «Екологічна безпека і сталий розвиток» у навчанні біології. *Біологія і хімія в рідній школі*. 2018. № 6 . С.15–19.
6. Положення про Міністерство екології та природних ресурсів України. [Електронний ресурс]. 2015. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32-2015-%D0%BF>.
7. Програма «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». Електронний ресурс. 2015. <https://uk.wikipedia.org/wiki/>.